

Απληστία, η πιο θανάσιμη αμαρτία του ανθρώπου
Η ανηλεής σύγκρουση του καπιταλιστικού και του χειροτεχνικού τρόπου
παραγωγής στα βάθη της μεξικανικής ζούγκλας

Του Δημητρη Μπαμπα

B. Traven

Ο μεγαλοβιομήχανος

μτφρ. Λία Γυιόκα

εκδ. Πανοπτικόν, σελ. 50

Απρόοπτα επίκαιρο σήμερα, στους ταραγμένους καιρούς της οικονομικής κρίσης, το ολιγοσέλιδο αυτό αφήγημα επαναφέρει στην ελληνική εκδοτική επικαιρότητα τον συγγραφέα B. Traven. Δημιουργός του κλασικού «Ο θησαυρός της Σιέρρα Μάδρε» (Γράμματα, Πατάκης) –που γυρίστηκε ταινία από τον John Huston με τον Humphrey Bogart– αλλά και μυθιστορημάτων όπως «Το γεφύρι στη ζούγκλα» (Σύγχρονη Εποχή), «Η εξέγερση των κρεμασμένων» (Αρδην), «Το πλοίο των νεκρών» (Αλεξάνδρεια), ο Traven έζησε ένα βίο περιπετειώδη και αντισυμβατικό.

Τέκνο των ανήσυχων καιρών του 20ού αιώνα, πνεύμα ανυπότακτο και ελεύθερο ο Traven αντιμετώπισε το λογοτεχνικό του έργο ως μια προέκταση της πολιτικής του δράσης. Στα έργα του συναντάμε μια ισχυρή πολιτική συνείδηση καθώς καταγράφει τους βίους και τα πάθη των «καταραμένων» και των απόκληρων του κόσμου, των ινδιάνων του Μεξικού ή των υποπρολετάρων της καπιταλιστικής μητρόπολης. Εστιάζει στις αγωνίες τους για την επιβίωση, στις μάταιες προσδοκίες και τις φρούδες ελπίδες, στις απέλπιδες εξεγέρσεις τους. Η λογοτεχνία του B. Traven είναι μια στρατευμένη πολιτικά λογοτεχνία που παίρνει τη θέση των αδυνάτων και μάχεται τους ισχυρούς. Ωστόσο ο πυρήνας της διακρίνεται από έναν βαθύτατο ανθρωπισμό: το έργο του περιγράφει την τραγωδία του ανθρώπου που ζει υπό την ανήλεη εξουσία του Κεφαλαίου και υπόκειται στην άγρια εκμετάλλευση και τη βαρβαρότητά του.

Μυστήριο καλύπτει το παρελθόν του Traven, όμως, έπειτα από την ενδελεχή έρευνα βιογράφων του, μπορούμε να πούμε με σχετική βεβαιότητα ότι ο Traven γεννήθηκε σε μικρή πόλη της Γερμανίας (σήμερα της Πολωνίας) με το όνομα Otto Fiege. Εργάτης, ηθοποιός, χορευτής και εντέλει εκδότης ενός αναρχικού περιοδικού (Der Ziegelbrenner), ο Traven υπό το όνομα Ret Marut συμμετείχε στη Δημοκρατία των Συμβουλίων του Μονάχου –Räterepublik– το 1919. Επικηρυγμένος λόγω της πολιτικής του δράσης, άπατρις και ανέστιος θα περιπλανηθεί σ' όλη την Ευρώπη αναζητώντας ένα φιλόξενο τόπο (και η εμπειρία του αυτή αντανακλάται στο πρώτο μέρος του μυθιστορήματος «Το πλοίο των νεκρών»). Θα βρει όμως τελικά την καινούργια πατρίδα του στην αμερικάνικη ήπειρο και το Μεξικό, όπου και έγραψε από το 1925 έως το 1939, το μεγαλύτερο μέρος του λογοτεχνικού του έργου στη γερμανική γλώσσα. Χώρα ακραίων κοινωνικών αντιθέσεων, το Μεξικό

πρόσφερε γόνιμο έδαφος στον B. Traven και την πρώτη ύλη για πολλά έργα του, ανάμεσα στο οποίο είναι και «Ο μεγαλοβιομήχανος». Επιπλέον του έδωσε τη δυνατότητα να εμβολιάσει τον οξύ πολιτικό του λόγο μ' ένα τόνο αισιοδοξίας. Εκεί απέναντι στον ακραίο και βάρβαρο καπιταλισμό θα βρει την αντίσταση, τις ακόμα ζωντανές δομές μιας προ-καπιταλιστικής κοινωνίας: Ήταν οι κοινότητες των ιθαγενών στο Τσιάπας που τον γοήτευαν. Θέτοντας εξ αρχής τον εαυτό του στην πλευρά του αδύνατου ο B. Traven δεν είναι παρά ένας ρομαντικός μαχητής: μάχεται την καπιταλιστική βαρβαρότητα με τις αξίες ενός φυσικού κόσμου, της *La vie naturelle*.

Αφήγημα που διαθέτει τις χάρες ενός μύθου, «Ο μεγαλοβιομήχανος» είναι εντέλει ένα πολιτικό δοκίμιο. Διαδραματίζεται στη μεξικάνικη ζούγκλα και δύο είναι τα κεντρικά πρόσωπα σ' αυτό: από τη μια πλευρά ένας Αμερικανός επιχειρηματίας, ο οποίος εν μέσω ζούγκλας αναζητά επιχειρηματικές ευκαιρίες και από την άλλη ένας ιθαγενής αγρότης. Εκπληκτος από την ομορφιά των χειροτεχνημάτων του Ινδιάνου ο Αμερικανός επιχειρηματίας εκεί που υπάρχει τέχνη βλέπει μια ευκαιρία για κέρδος. Τυφλωμένος από τη «λαχτάρα για το κέρδος» και την απληστία θέλει να κερδοσκοπήσει, εκμεταλλευόμενος, ό,τι ο ίδιος θεωρεί ως αφέλεια του Ινδιάνου. Προεκτείνοντας την προβληματική που ανέπτυξε στο «Ο θησαυρός της Σιέρρα Μάδρε», εδώ ο B. Traven εξετάζει μια παράπλευρη αλλά άκρως ενδιαφέρουσα διάστασή της: το πώς δηλαδή η απληστία διαστρέφει την καλλιτεχνική παραγωγή, πώς μετατρέπει ένα αντικείμενο τέχνης σ' ένα μαζικό καταναλωτικό προϊόν.

Δύο κόσμοι

Η σύγκρουση των δύο προσώπων δεν είναι παρά σύγκρουση δύο οικονομικών συστημάτων –ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής απέναντι στον χειροτεχνικό τρόπο παραγωγής– και εντέλει δύο διαφορετικών στάσεων ζωής. Απέναντι στην ακόρεστη δίψα για κέρδος ο Traven τοποθετεί τη δημιουργικότητα ενός αληθινού καλλιτέχνη. Απέναντι στο γαλήνιο πρόσωπο του ιθαγενή που διάγει ένα βίο σε αρμονία με τη φύση και το περιβάλλον, υπάρχει ο επιχειρηματίας ένα πρόσωπο ανήσυχο, που στιγματίζεται από την απληστία. Υβρις απέναντι στον άνθρωπο, τη δημιουργικότητά του και τη φύση, η απληστία, είναι κατά τον B. Traven η πιο θανάσιμη αμαρτία: η πηγή του κακού.

Η έκδοση περιέχει εκτός του αφηγήματος και ως επίμετρο ένα εξαιρετικό δοκίμιο της μεταφράστρας Λίας Γυιόκας για το έργο και τον περιπετειώδη βίο του συγγραφέα.

Καθημερινή, 15-3-2009